

Natura 2000 gebied 157 - Geuldal

CONCEPT GEBIEDENDOCUMENT

Kenschets

Natura 2000 Landschap:	Heuvelland
Status:	Habitatrichtlijn
Site code:	NL9801041
Beschermde natuurmonument:	Meertensgroeve BN
Beheerder:	Natuurmonumenten, Limburgs Landschap, Staatsbosbeheer, Waterleiding Maatschappij Limburg, particulieren
Provincie:	Limburg
Gemeente:	Gulpen-Wittem, Maastricht, Margraten, Meerssen, Nuth, Vaals, Valkenburg a/d Geul, Voerendaal
Oppervlakte:	2.472 ha

Gebiedsbeschrijving

Het Geuldal bestaat uit grote delen van het beekdal van de Geul, de Gulp en een aantal zijbeken. Het gebied wordt gekenmerkt door grote hoogteverschillen en is mede daardoor bijzonder gradiëntrijk. Op de plateaus en hellingbossen hebben voormalige beken diepe grubben uitgesleten. Onderin het dal bevinden zich betrekkelijk voedselrijke en natte tot vochtige gronden met een afwisseling van hooilanden, zoals de dotterbloemhooilanden bij Cotesse en langs de Mechelderbeek, en diverse bosgemeenschappen, waaronder bron- en broekbossen. De hoger gelegen, droge hellingen bestaan uit een voedselarme en kalkarme bovenste helft en een wat voedselrijkere onderste helft. Op veel plaatsen komen bronnen voor op de hellingen, waaruit smalle beekjes ontspringen. De graslanden en bossen die hier voorkomen omvatten orchideerijke hellingbossen, kalkgraslanden, heischrale graslanden en begroeiingen op rotsranden. In het zuidoosten, in het hoogst gelegen deel van Nederland, komen op het plateau uitgestrekte beukenbossen voor met onder andere veldbies-beukenbossen. Vaak zijn de graslanden van elkaar gescheiden door met struweel begroeide graften. Op plaatsen waar kalkgesteente dagzoomt liggen enkele kleine open mergelgroeves of kalksteenwanden (Schaelsberg, Engwegen; Dölkesberg, Gulperberg) waar een bijzonder microklimaat heerst. Op veel plaatsen zijn ook onderaardse mergelgroeves aanwezig. In het zuidelijk deel zijn ook steengroeves (Cottessen, Onderste en Bovenste Bosch) aanwezig.

Begrenzing

PM

Natura 2000 database

Habitattypen

Code	Habitattype
H3260	Beken en rivieren met waterplanten
H6130	Zinkweiden
H6210	Kalkgraslanden
H6230	Heischrale graslanden
H7220	Kalktufbronnen
H7230	Kalkmoerassen
H9110	Veldbies-beukenbossen
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst

H9160	Eiken-haagbeukenbossen
H91E0	Vochtige alluviale bossen

Habitatrichtlijnsorten

Soortnr	Soort
H1078	Spaanse vlag
H1083	Vliegend hert
H1096	Beekprik
H1163	Rivierdonderpad
H1166	Kamsalamander ^a
H1193	Geelbuikvuurpad
H1318	Meervleermuis
H1321	Ingekorven vleermuis
H1324	Vale vleermuis

Voorstel voor het toevoegen aan de database ^b:

H6110	Pionierbegroeiingen op rotsbodem ¹
H6430	Ruigten en zomen ^{1a}
H6510	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden ¹

Kernopgaven

- 8.01 **Mozaïek bijzondere graslanden:** Behouden en uitbreiden mozaïek van pionierbegroeiingen op rotsbodem *H6110, kalkgraslanden *H6210, heischrale graslanden *H6230.
- 8.02 **Geelbuikvuurpad:** Vergroting van het leefgebied en uitbreiding van aantal en omvang van levensvatbare populaties van de geelbuikvuurpad H1193.
- 8.03 **Hellingbossen en zomen:** Behoud van bestaand hellingbos en herstel gevarieerde vegetatiestructuur van eiken-haagbeukenbossen (*heuvelland*) H9160_B, verzachten bosrand, ruigten en zomen (*droge bosranden*) H6430_C en waar relevant vergroten leefgebied vliegend hert H1083 en/of spaanse vlag *H1078.
- 8.04 **Structuurrijke plateaubosses:** Herstel gevarieerde vegetatiestructuur van veldbies-beukenbossen H9110 en beuken-eikenbossen met hulst H9120 (afwisseling open en dicht), verzachten bosrand en herstel natuurlijke boomsamenstelling.
- 8.05 **Vissen en waterplanten:** Herstel waterkwaliteit en morfodynamiek voor vissen (rivierdonderpad H1163 en beekprik H1096) en beken en rivieren met waterplanten (*waterranonkels*) H3260_A; het gaat daarbij om voldoende variatie in samenstelling en structuur bedding met luwe plekken.
- 8.06 **Kalkmoerassen:** Behoud en uitbreiding moerassige brongebieden (met kalkmoerassen H7230) door herstel hydrologie; betreft zowel de grondwaterstromen als het niveau en morfodynamiek van de beeklopen.
- 8.07 **Zinkgraslanden:** Herstel zinkweiden *H6130 door gerichte beheermaatregelen (verzuring en terugdringen vermessing).
- 8.12 **Winterbiotoop vleermuizen:** Herstel kwaliteit winterbiotoop meervleermuis H1318, ingekorven vleermuis H1321 en vale vleermuis H1324.

Instandhoudingsdoelen

Algemene doelen

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.

Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.

Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Habitattypen

- H3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitantis* en het *Callitricho-Batrachion***
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit beken en rivieren met waterplanten, *waterranonkels* (subtype A).
- Toelichting In het Geuldal komt het habitatype beken en rivieren met waterplanten, *waterranonkels* (subtype A) voor in de Geul en de Gulp. Dit habitatype verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding. Uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit is mogelijk.
- H6110 *Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodem behorend tot het *Alyso-Sedion albi***
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- Toelichting Op enkele plaatsen in het Geuldal zal het mogelijk zijn het habitatype pionierbegroeiingen op rotsbodem te ontwikkelen. Binnen Zuid-Limburg komt het type vooral in het Maasdal voor. Goede perspectieven in het gebied Geuldal liggen bijvoorbeeld op de mergelrotsen van de Schaelsberg bij Oud-Valkenburg, waar al veel voorjaarsganzerik groeit, maar ook andere locaties zijn kansrijk. Het habitatype verkeert landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding.
- H6130 *Grasland op zinkhoudende bodem behorend tot het *Violetalia calaminariae***
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- Toelichting Het habitatype zinkweiden komt in ons land alleen voor in het Geuldal bij Cottessen (vlakbij de Belgische grens). Deze graslanden zijn in de loop van de jaren sterk achteruitgegaan. Het type kwam voorheen stroomafwaarts voor tot bij Mechelen. Omdat de huidige oppervlakte slechts enkele tientallen vierkante meters bedraagt, wordt uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit nagestreefd.
- H6210 *Droge half-natuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodems (*Festuco-Brometalia*) (*gebieden waar opmerkelijke orchideeën groeien)**
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- Toelichting In het Geuldal bevinden zich enkele van de best ontwikkelde kalkgraslanden van ons land, met toppers als Wrakelberg, Laamhei (in het Gerendal) en Berghofweide. In de loop van de voorbije jaren is de oppervlakte ervan uitgebreid, maar verdere uitbreiding wordt nagestreefd. Successen zijn onder meer geboekt in het Gulpdal bij Slenaken, op de Wylre akkers en in het waterwingebied van Roodborn (de Piepert). Voor herstel van de sterk bedreigde kalkfauna is naast behoud op perceelniveau tevens een verbetering van de samenhang op landschapsniveau een vereiste.
- H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)**
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- Toelichting Het habitatype heischrale graslanden is in het Zuid-Limburgse heuvelland vooral te vinden in het Maasdal. In het midden en oosten van het Mergelland betreft het kleinere voorkomens, vaak in mozaïek met het habitatype H6210 kalkgraslanden, zoals op de

Berghofweide en in mozaïek met natte graslanden zoals bij Cotessen. Het type dat voorkomt in mozaïek met het habitatype H6210 kalkgraslanden bevat veel zeldzame soorten (waaronder herfstschroeforchis, groene nachtorchis en bosboterbloem). Wegens het voorkomen van herfstschroeforchis levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor het habitatype. Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype heischrale graslanden, dat landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert, is mogelijk op de Gulpenerberg, waar een zelfde landschappelijke geologische opbouw aanwezig is als op de Sint Pietersberg.

- H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones**
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C).
- Toelichting Aan de voet van de hellingbossen komen op enkele plaatsen zoomgemeenschappen voor van het habitatype ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C), met onder andere kleine kaardebol en kruisbladwalstro. Het subtype verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding. Het Geuldal heeft goede potenties om dit subtype in oppervlakte uit te breiden en te verbeteren.
- H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)**
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit glanshaver- en vossenstaartheuvels, *glanshaver* (subtype A).
- Toelichting Het habitatype glanshaver- en vossenstaartheuvels, *glanshaver* (subtype A) komt op enkele locaties vlakvormig voor in het Geuldal op hellingen (zoals ten zuiden van de Keutenberg) en op natuurlijke oeverwallen langs beken (zoals langs de Mechelderbeek). Uitbreiding en verbetering van de kwaliteit is op deze lokatie mogelijk.
- H7220 * Kalktufbronnen met tufsteenformatie (*Cratoneurion*)**
- Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
- Toelichting Het habitatype kalktufbronnen is in het Geuldal slechts van één locatie bekend (voet Keutenberg). Het betreft één van de weinige plekken in ons land, waar het habitatype voorkomt, zodat instandhouding van belang is.
- H7230 Alkalisch laagveen**
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- Toelichting Het habitatype kalkmoerassen dat landelijk gezien een zeer ongunstige staat van instandhouding kent, komt binnen het Geuldal alleen nog in matige kwaliteit voor met zeer plaatselijk enkele kalkmoerassensoorten in de Ravensbossen, ten noordwesten van Valkenburg. Elders in het Natura 2000 gebied zijn mogelijkheden voor uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- H9110 Beukenbossen van het type *Luzulo-Fagetum***
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- Toelichting Het habitatype veldbies-beukenbossen, onder meer gekenmerkt door de zeer zeldzame witte veldbies, komt in ons land alleen voor in de heuvels rondom Vaals, op het zogenoemde vuursteeneluvium. Bekende locaties zijn het Onderste Bosch, het Vijlenerbosch, het Schimperbosch en het Preusbosch. Ter plekke bestaan goede mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit middels een gevarieerde bosstructuur met open plekken en bosranden die van belang zijn voor diverse plant- en diersoorten.
- H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* of soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robur-petraeae* of *Ilici-Fagion*)**
- Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- Toelichting Het habitatype beuken-eikenbossen met hulst, dat landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding verkeert, komt in het Geuldal op diverse plaatsen voor op de

hogere (zure) delen van beekdalhellingen en op de randen van plateaus. Het type is hier sterk verwant aan habitatype H9110 veldbies-beukenbossen, dat echter slechts een beperkte geografische verspreiding kent. Door een weinig gevarieerde vegetatiestructuur is de kwaliteit matig.

- H9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukenbossen behorend tot het *Carpinion betuli***
- Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit eiken-haagbeukenbossen, *heuvelland* (subtype B).
- Toelichting In het Geuldal is het habitatype eiken-haagbeukenbossen, *heuvelland* (subtype B), dat landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert, voor een relatief grote oppervlakte in goed ontwikkelde vorm aanwezig. Bekende locaties zijn het Biebosch, het Oombos, het Gerendalsbos, het Schaelsbergbos, de Wylre bossen en het Bovenste en Onderste Bos. Plaatselijk is verbetering van de kwaliteit mogelijk.
- H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)**
- Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C).
- Toelichting In het Geuldal komen diverse vormen van vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (subtype C) verspreid voor, zowel van het essenbronbos, als van het vogelkers-essenbos. De bronbossen zijn bijvoorbeeld aanwezig in het Ravensbos en in brongebieden bij Cottessen en Terziet. Het vogelkers-essenbos komt onder meer voor op diverse plekken langs de Geul en de Gulp. Door de bijzondere kwaliteit levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel van het habitatype. Langs de Cottesserbeek, Beversbergbeek en in een gedeelte van het Terzieter bronbos is het habitatype goed ontwikkeld aanwezig. De meeste overige locaties zijn matig ontwikkeld of zelfs sterk gedegradeerd door verdroging en eutrofiëring. Gezien de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding wordt uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit nagestreefd.
- Soorten**
- H1078 *Spaanse vlag**
- Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud lokale populatie als bijdrage aan een duurzame populatie van ten minste 50 volwassen individuen in de regio Zuid Limburg.
- Toelichting De spaanse vlag heeft een gunstige staat van instandhouding en kan overleven met zeer lage aantallen.
- H1083 Vliegend hert**
- Doel Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud populatie.
- Toelichting Het Geuldal levert vermoedelijk een belangrijke bijdrage aan de populatie en het leefgebied van het vliegend hert in Zuid-Limburg. Landelijk verkeert de soort in een matig ongunstige staat van instandhouding, waarbij Zuid-Limburg één van de kerngebieden vormt in ons land.
- H1096 Beekprik**
- Doel Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
- Toelichting De beekprik - die landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert - komt voor in de Geul (van de grens tot Mechelen) en zijbeken van de Geul: Terzieterbeek en Mechelderbeek.

H1163 Rivierdonderpad

Doel Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De soort is momenteel in het stroomgebied van de Geul bekend van de Gulp (een grote populatie), de Geul zelf (zeer zeldzaam) en de Zieversbeek, Eijserbeek en aangrenzende Selzerbeek (een grote populatie, maar buiten de begrenzing van het Natura 2000 gebied). In het verleden kwam ze algemeen voor in onder meer de Geul zelf en de Selzerbeek. De soort verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding.

H1166 Kamsalamander

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De soort komt voor in de omgeving van Landsrade en Crapoel. Verder zijn er verspreid nog losse recente waarnemingen uit Gerendal en nabij Vaals/Holset. Ongeveer dertig jaar geleden zijn op veel locaties in dit gebied kamsalamanders uitgezet. De populaties hebben zich hier goed weten te handhaven.

H1193 Geelbuikvuurpad

Doel Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting Mogelijkheden tot uitbreiding van deze soort zijn aanwezig in de groeven Blom, Curfs en Meertensgroeve. Voor een duurzame instandhouding van de geelbuikvuurpad is het van belang dat de kwaliteit van het leefgebied ook buiten de groeves verbetert. Op langere termijn is ontwikkeling van levensvatbare populaties van belang in het Gerendal (incl. Berghofweide) en bij Wahlwiller (als onderdeel van een netwerk in het gehele Heuvelland met meerdere levensvatbare populaties).

H1318 Meervleermuis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Dit gebied levert als overwinteringsgebied voor de meervleermuis een gemiddelde bijdrage.

H1321 Ingekorven vleermuis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Dit gebied is één van de drie belangrijke overwinteringsgebieden voor de ingekorven vleermuis. Het overwinteringsgebied levert een grote bijdrage aan het landelijk doel. Het is tevens een deel van het leefgebied van een grensoverschrijdende (NL-B) populatie, waarvan kolonies bekend zijn in de Voerstreek.

H1324 Vale vleermuis

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting Dit gebied is verreweg het belangrijkste overwinteringsgebied voor de vale vleermuis en het meest kansrijke gebied voor vestiging van een zich voortplantende zomerpopulatie. Gezien de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is voor dit gebied uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd.

Complementair doel**Soorten****H1037 Gaffellibel**

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor vestiging duurzame populatie van ten minste 150 volwassen individuen.

Toelichting De gaffellibel heeft een zeer ongunstige staat van instandhouding door het tekort aan gebieden en de landelijk te geringe populatiegrootte. De beoogde vestiging van een nieuwe populatie (met het voor een duurzame populatie minimaal noodzakelijke aantal dieren) is gebaseerd op het realiseren van een landelijk gunstige staat van

instandhouding. De kwaliteit van het leefgebied (habitattype H3260, beken en rivieren met waterplanten) moet waarschijnlijk nog worden verbeterd.

Synopsis

Habitattypen	Staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit
H3260_A Beken en rivieren met waterplanten (<i>waterranonkels</i>)	-	+	>	>
H6110 Pionierbegroeiingen op rotsbodem	--	-	>	>
H6130 Zinkweiden	--	++	>	>
H6210 Kalkgraslanden	-	++	>	>
H6230 Heischrale graslanden	--	++	>	>
H6430_C Ruigten en zomen (<i>droge bosranden</i>)	-	+	>	>
H6510_A Glanshaver- en vossenstaartheuvelanden (<i>glanshaver</i>)	-	+	>	>
H7220 Kalktufbronnen	-	-	=	=
H7230 Kalkmoerassen	--	-	>	>
H9110 Veldbies-beukenbossen	-	++	>	>
H9120 Beuken-eikenbossen met hulst	-	+	=	>
H9160_B Eiken-haagbeukenbossen (<i>heuvelland</i>)	--	++	=	>
H91E0_C Vochtige alluviale bossen (<i>beekbegeleidende bossen</i>)	-	++	>	>

*1 mocht het type aanwezig zijn dan geldt een behoudsopgave

Soorten	Staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Doelstelling leefgebied	Doelstelling populatie
H1078 Spaanse vlag	+	++	=	=
H1083 Vliegend hert	-	+	=	=
H1096 Beekprik	--	++	>	>
H1163 Rivierdonderpad	-	++	>	>
H1166 Kamsalamander	-	+	=	=
H1193 Geelbuikvuurpad	--	-	>	>
H1318 Meervleermuis	-	+	=	=
H1321 Ingekorven vleermuis	+	++	=	=
H1324 Vale vleermuis	-	++	>	>

^a In het Reactiedocument (2004) is ten onrechte opgenomen dat de kamsalamander (H1166) niet in het gebied thuishoort. De soort is in 2004 al voor deze soort aangemeld.

^b In het Reactiedocument (2004) is ten onrechte opgenomen dat het voorstel voor toevoegen van de nauwe korfslak (H1014) aan de database voor het Geuldal is overgenomen. De soort komt niet voor binnen de begrenzing van het gebied. Dit blijkt ook uit de meer recente informatie van de Stichting Anemoon.

¹ Op basis van recente informatie blijkt het habitattype thans voor te komen binnen de (huidige) begrenzing van het Natura 2000 gebied.

^{1a} Herstel van een technische fout in database 2004.